

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Vabariigi President
otsus
algtekst
07.03.2023
RT III, 08.03.2023, 1

„Ehitusseadustiku, ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse ning riigivaraseaduse muutmise seaduse“ väljakuulutamata jätmine

Vastu võetud 07.03.2023 nr 282

Jätan välja kuulutamata Riigikogus 15. veebruaril 2023 vastu võetud „Ehitusseadustiku, ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse ning riigivaraseaduse muutmise seaduse“.

Vastuvõetud seaduse § 1 lg 1 on õiguselgusetu ning seetõttu vastuolus põhiseaduse § 13 lg 2. Seadus täiendab ehitusseadustikku järgmise sättega: „Hoone avalikult nähtav osa, samuti avalikult eksponeeritud monument, skulptuur, mälestusmärk ja muu selline rajatis ei tohi olla vaenu õhutav ega toetada või õigustada okupatsioonirežiimi või agressiooniakti, genotsiidi, inimsusevastase kuriteo või sõjakuriteo toimepanemist.“

Seletuskirja järgi on seaduse eesmärk keelata ja eemaldada avalikust ruumist sellised rajatised, mis riivavad ühiskonna õiglustunnet või kujutavad ohtu Eesti julgeolekule. See on legitiimne eesmärk, kuid keelatud rajatised on seaduses määratletud väljendiga, millele pole ka tavapäraste tõlgendamismetoditega võimalik anda ühemõttelist sisu. Iseäranis ebaselge on lauseosa: „toetada või õigustada okupatsioonirežiimi või agressiooniakti, genotsiidi, inimsusevastase kuriteo või sõjakuriteo toimepanemist.“

Karistusseadustik juba näeb ette karistuse agressiooniakti, genotsiidi, inimsusevastase kuriteo või sõjakuriteo toimepanemisega seotud sümboli avaliku eksponeerimise eest neid tegusid toetaval või õigustaval viisil (§ 151¹). Kuna karistusseadustik keelab teo, mitte eseme, siis jätab see võimaluse hinnata igakordseid asjaolusid, et konkreetsel juhul täpsemalt sisustada väljendit „toetaval või õigustaval viisil“.

Määratlemata õigusmõistete kasutamine õigusloomes on paratamatu. Ometi jääb täiesti arusaamatuks, mida võiks tähendada see, et rajatis toetab või õigustab okupatsioonirežiimi. Iga rajatise kohta, mis püstitati okupatsioonirežiimi toetusel ja mille eesmärk oli kinnitada selle režiimi teovõimelisust, võib öelda, et see toetab või õigustab okupatsioonirežiimi. Kuna seaduse sõnastus on nii lai, siis peab tõlgendaja lähtuma seadusandja üldiselt sõnastatud eesmärgist, ilma et seaduse tekstist saaks ammutada lähemaid juhiseid. Õiguselguse põhimõtte aga nõuab, et seadus oleks piisavalt selge ja arusaadav, võimaldamaks isikul riigi tegevust ette näha ja kohandada oma tegevust sellele vastavalt.

Õiguselgusetu olukorraga on tegemist juhul, kui normide tõlgendamisel tekkinud küsimusi ei ole võimalik mõistlikult kõrvaldada ka normide eesmärki ja kujunemislugu, teisi õigusakte, õiguse üldpõhimõtteid jms arvesse võttes ning selline selgusetus takistab seadusest tulenevate kohustuste kindlakstegemist ja täitmist (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 14. oktoobri 2015. a otsus asjas nr 3-4-1-23-15, punkt 98; 19. detsembri 2019. a otsus nr 5-19-38/15, punkt 68; 31. oktoobri 2022. a otsus nr 5-22-4/13, punkt 62). Praegusel juhul on seletuskiri seaduse eesmärki täpsustanud nii, et kordab ebaselge sätte sõnastust.

On tõsi, et kui seadust on võimalik tõlgendada põhiseaduspäraselt, siis tuleb valida niisugune tõlgendus. Õiguselguse põhimõtte oleks aga sisutu, kui seaduse sõnastus võiks olla nii ebaselge, et tõlgendaja ainus juhis on põhiseadus. Ebaselgelt sõnastatud keeld kallutab isikuid riski vältimiseks eemaldama rajatise (või hoiduma rajatiste püstitamisest), mille eemaldamine avalikust ruumist pole seadusandja eesmärk. Seadusega pandud kohustuste kindlakstegemise võimalus on vajalik selleks, et igaüks saaks kasutada oma põhivabadusi, kartuseta, et seadusest tuletatakse ootamatuid piiranguid. Ebaselge keeld sunnib ülemäärasele ettevaatlikkusele ja loob nõnda heidutuse, mis ei sobi vabadusele rajatud riiki.

Seaduses kasutatakse sõjakuriteo mõistet. Viimane on väga laia ulatusega, kuna hõlmab iga rahvusvaheliste relvakonfliktide kohta käiva õiguse tõsist rikkumist. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi järgi on sõjakuritegu ka näiteks „vaenlase vara hävitamine või hõivamine, välja arvatud juhul, kui seda nõuavad otseselt sõja vajadused“ (artikkel 8, lõige 2, punkt xiii). Seadus ei täpsusta, kas sõjakuriteo toimepanemine peab olema kohtulikult tuvastatud. Samuti ei täpsustata, kas sõjakuriteo toetamine või õigustamine on ka see, kui rajatis mälestab üldsemalt relvakonflikti, mille käigus pandi toime sõjakuritegusid. Küll võib seda eeldada, sest üldine heakskiit ühe poole tegevusele ja eesmärkidele relvakonfliktis sisaldab ka õigustust tegudele, mida see pool toime pani. Sõjakuriteo äärmiselt laia määratluse tõttu on sel juhul hõlmatud suurem osa relvakonflikte.

Tõlgendaja peab ise otsustama, milliseid ajaloolisi sündmusi seaduse valguses hinnata. Näiteks ei välista sõnastus äraspidist järeldust, et nende alla võiks kuuluda ka Vabadussõda.

Seaduse seletuskirjast nähtub, et keelatud rajatiste all on mõeldud eeskätt neid, mis seonduvad Nõukogude võimu tegevusega. Keeld ise on aga sõnastatud palju laiemalt. Sellises olukorras peab seaduse rakendaja mitte niivõrd tõlgendama teksti, vaid tegema oletusi selle kohta, mida ebaõnnestunud sõnastusest hoolimata tegelikult silmas peeti.

Õigusriigis ei saa seadusandja piirduda oma sihtide sõnastamisega, vaid peab neid teostama normidega, mis annavad igaühele piisavalt selgeid juhiseid.

Lähtudes eeltoodust olen arvamusel, et mulle väljakuulutamiseks saadetud „Ehitusseadustiku, ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse ning riigivaraseaduse muutmise seaduse” on vastuolus PS § 13 lõikega 2.

Pean vajalikuks Riigikogus 15. veebruaril 2023 vastu võetud „Ehitusseadustiku, ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse ning riigivaraseaduse muutmise seaduse“ Riigikogus uuesti arutada ja otsustada ning viia see kooskõlla Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Alus: Eesti Vabariigi põhiseaduse § 107.

Alar Karis